

Н.Г. Мозгова,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна, м. Київ

КЛАСИЧНА ОСВІТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН У ВІТЧИЗНЯНІЙ АКАДЕМІЧНІЙ ТРАДИЦІЇ XIX ст.

Класична освіта як певна система середньої освіти, в основі якої було покладено вивчення латини і грецької мови та античної літератури, починає з'являтися на вітчизняному ґрунті на початку XIX ст. Виникнення ж класичної освіти у Західній Європі припадає на значно раніші часи, а саме на XV – XVI ст., тобто на епоху Відродження, коли у 1538 р. в м. Страсбурзі (Німеччина) І. Штурмом була відкрита перша в Європі класична гімназія. Навчальний план гімназії Штурма майже повністю зводився до вивчення грецької і латинської мов. Ця гімназія була взірцем для створення аналогічних навчальних закладів в інших країнах Європи. Перші класичні гімназії в Європі уособлювали собою протест проти середньовічної релігійно-схоластичної системи освіти і для свого часу були прогресивним явищем.

Теоретичну ж систему класичної освіти в 1-й пол. XIX ст. розробив німецький педагог І. Гербарт (1776-1841) у своїй праці «Найголовніші педагогічні твори» (1806). Ряд положень Гербарта (роль раціональності у навчанні, виховний характер навчання, структура навчального процесу) були використані у подальшому для розвитку педагогіки, але його теорія виховання дітей з використанням детально розробленої системи заборон та покарань призводила до пригнічення особистості дитини. Вчителів-василіан – послідовників гербартіанства у Галичині зобразив І. Франко в своїх оповіданнях «Ichon schreiben» та «Олівець». Під впливом І. Гербарта, але при цьому всупереч його особистим намірам, остаточно сформувалась вся система класичної освіти у привілейованих класичних школах Західної Європи, Росії і України під назвою гімназій, ліцеїв, коледжів. У навчальних планах цих закладів освіти відводилось 40% навчального часу вивченню латини і грецької мови. Але з часом, вивчення древніх мов почало приймати все більше односторонній і формально-граматичний напрям.

Якщо ж звернутись до більш детального аналізу передумов виникнення класичної освіти як у Західній Європі, так на вітчизняному ґрунті, то відбулась своєрідна трансформація в освіту такого художнього стилю і напрямку мистецтва як класицизм (від лат. classicus – зразковий). Як відомо, класицизм виник у європейській літературі та мистецтві в XVII – поч. XIX ст., а ідеальним (класичним) взірцем для нього було своєрідне переосмислення мистецтва античності. Художні принципи класицизму розвивались у тісній взаємодії з естетикою епохи Відродження. Не дивлячись на класову обмеженість та аристократичний характер, мистецтво класицизму відтворювало прогресивні ідеї боротьби з феодальною роздрібненістю. Базуючись на принципах філософського раціоналізму, класицизм стверджував ідеальні уявлення про «розумну» та «справедливу» владу просвітленого монарха. Найбільшого розквіту класицизм набув у період формування європейських національних держав і культур. У творах цього періоду переважали громадянські, героїчні та патріотичні мотиви. Саме ці мотиви і послугували основною причиною виникнення на поч. XIX ст. класичної освіти в Російській імперії, до складу якої входила центральна Україна.

Слід підкреслити, що безпосередньою ж причиною виникнення цього явища виступила цілком прагматична мета: здійснити підготовку молоді до вступу в університети, де викладання велось переважно латиною. Загалом, однозначно зрозуміти сьогодні такий соціокультурний феномен як класична освіта досить важко. Справді, як можна пояснити сьогодні категоричне заперечення для Російської імперії, до складу якої входила центральна Україна європейського шляху розвитку і одночасно догматичне наслідування європейської освітньої традиції у вивченні давніх мов?

На наш погляд, цей феномен можна пояснити таким чином, що лише у царині освіти «класицизм» сприймався сучасниками як символ імперської державності. Саме тому вивченню латини, як уособлення Римської імперії, віддавалась значна перевага у порівнянні з вивченням давньогрецької мови, як уособлення Давньої Візантії. І хоча прогресивні кола тодішньої інтелігенції Російської імперії були не менш щирими прихильниками православ'я, ніж державності, але в цілому для імперського світогляду, православ'я виступало лише засобом її існування і спасіння.